

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Lastensuojelulaki 417/2007 12 §

Kärsämäen kunta

2017-2020

Suunnitelman laatinut työryhmä

Suunnitelma hyväksytty: Valtuusto 29.11.2016 § 96

Kristiina Hänninen, johtava sosiaalityöntekijä

Tarmo Pekola, Palvelualuejohtaja, lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu

Tarja Lehtinen , perhetyöntekijä

Mirette Granlund, perhetyöntekijä

Toni Saari, koulukuraattori

Ulla Lehtola, terveydenhoitaja

Riikka Sarjanoja, varhaiskasvatus

Ira Toppinen, sivistysjohtaja

SISÄLLYSLUETTELO

1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TARKOITUS JA TAVOITTEET	2
1.1 Mitä on lastensuojelu	3
1.2 Ehkäisevä lastensuojelu.....	5
2 LASTEN JA NUORTEN KASVUOLOJEN JA HYVINVOINNIN TILA	8
2.1 Toimintaympäristö	8
2.2 Väestörakenne.....	8
2.3 Väestön hyvinvointi	10
3 PERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT JA ONGELMIA EHKÄISEVÄT PALVELUT	11
3.1 Neuvolapalvelut.....	11
3.2 Ennaltaehkäisevät palvelut.....	12
3.3 Varhaiskasvatus ja päivähoito	13
3.4 Koulu.....	15
3.5 Terveyspalvelut.....	17
3.6 Sosiaalityö.....	17
3.7 Perheneuvola, mielenterveys- ja päihdepalvelut.....	19
3.8 Liikunta- nuorisotoimi	20
3.9 Seurakunta, järjestötoiminta ja muu harrastustoiminta	21
3.10 Etsivä nuorisotyö	22
3.11 Muut lasten ja perheiden hyvinvointia tukevat toiminnot ja hankkeet.....	22
4 LASTENSUOJELUN TARVE	23
4.1 Lastensuojelun tilastoja.....	23
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISTARPEET	26
6 TAVOITTEET, TOTEUTUS JA ARVIOINTI.....	28
LÄHTEET.....	31
LIITE 1.....	32

1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMAN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Kuntien tehtävänä on vastata alueensa lastensuojelupalveluiden tarpeeseen riittävällä ja laadukkaalla tavalla. Toiminnan lainmukaisuudesta vastaa aina palvelujen järjestämisestä vastaava kunta tai kuntayhtymä. Valvontaviranomaiset ohjaavat ennakoivasti sekä valvovat jälkikäteen lastensuojelupalvelujen osia ja kokonaisuutta. Valvira ja aluehallintovirastot ovat yhdessä uudistaneet valtakunnalliset ohjeistukset sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaohjelmiin, joissa ne antavat palveluista vastuussa oleville ajantasaista tietoa niistä vaatimuksista, joita toiminnassa pitää noudattaa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on luoda kuntaan toimintatapa lastensuojelun suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma perustuu lastensuojelulakiin (417/2007) 12 §:

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva suunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995) 65 §:n mukaista talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.

Suunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta;*
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista;*
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnassa;*
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista;*
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä;*
- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä; sekä*
- 7) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.*

Lastensuojelulain mukaisen suunnitelman tarkoituksena on varmistaa lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, pitkäjänteisyys sekä yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tarkoituksena on antaa kuntapäätäjille ja palveluiden käytännön toteuttajille aiempaa parempi kokonaiskäsitys lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytössä

olevista ja tarvittavista voimavaroista. Suunnitelman on tarkoitus toteutua prosessina, joka tehdään yhteistyössä eri hallinto- ja ammattikuntien edustajien kanssa kuullen asiakkaita sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen kokemuksia ja näkemyksiä lasten suojelun tilanteesta ja tarpeista.

Sosiaalihuollosta vastaava toimielimen ja muiden kunnan viranomaisten on kerättävä tietoa lasten sekä nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä välitettävä sitä niille viranomaisille ja päätöksentekijöille, jotka voivat oman toimintansa kautta vaikuttaa lasten kasvuoloihin. Kunnan keräämää ja analysoimaa seurantatietoa hyödynnetään päätettäessä palveluihin varattavista määrärahoista sekä ehkäisevässä että varsinaisessa lastensuojelussa. Lastensuojelua tulee ohjata ja johtaa tietoon perustuen. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä kuntalain mukainen toiminta- ja taloussuunnittelu edellyttävät relevantin tiedonkeruujärjestelmän ja rakenteen, jolla tieto voidaan ohjata päätöksenteon välineeksi.

1.1 Mitä on lastensuojelu

Lastensuojelu käsitetään laajasti *lasten suojeluksi*. Se ei ole yksin lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan on nähtävä myös muita viranomaisia sekä kansalaisia koskettavana asiana.

Lastensuojelulain (417/2007) tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lapsen oikeuksia ei voida turvata yksin lastensuojelulain keinoin, vaan niiden toteuttaminen on edelleen myös muuta lainsäädäntöä ja muita viranomaisia sekä laajemmin koko yhteiskuntaa koskeva tehtävä. (Sosiaaliportti 2013).

Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojeluilmoituksen tekijänä voi olla kuka tahansa, mutta eräillä ammattikunnilla ja luottamustoimessa toimivilla tahoilla on siihen lakisääteinen velvollisuus. Lastensuojelulain 25 §:ssä säädetään ilmoitusvelvollisuudesta:

25 § (12.2.2010/88)

Ilmoitusvelvollisuus

- 1) Sosiaali- ja terveydenhuollon ja lasten päivähoidon;
- 2) opetustoimen;
- 3) nuorisotoimen;
- 4) poliisitoimen;
- 5) rikosseuraamuslaitoksen;
- 6) palo- ja pelastustoimen;
- 7) sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan;

8) opetuksen tai koulutuksen järjestäjän;

9) seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan;

10) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen;

11) hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön;

12) koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön;

13) tullin;

14) rajavartiolaitoksen; taikka

15) ulosottoviranomaisen

palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapseen kohdistunutta rikoslain (39/1889) 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä tekoa.

Sen estämättä, mitä 1 ja 3 momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.

Edellä mainituilla tahoilla on ilmoitusvelvollisuus myös siinä tapauksessa, kun huoli kohdistuu vielä syntymättömään lapseen. Tällöin on kyseessä *ennakollinen lastensuojeluilmoitus*.

Toimijat voivat toteuttaa ilmoitusvelvollisuuttaan myös tekemällä *yhteydenoton sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi*, jolloin ilmoitusvelvollinen tekee pyynnön yhdessä ja yhteistyössä lapsen tai lapsen vanhemman kanssa.

Lasten suojelun tehtävät

Lasten suojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. Lastensuojelulain 417/2007 tarkoituksena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen siten, että toimilla ehkäistään ongelmien

syntymistä ja pahenemista sekä varsinaista lastensuojelun tarvetta. Tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa on neuvolalla, päivähoitolla ja koululla.

Lasten hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään monilla erilaisilla yhteiskunnallisilla toimilla. Kyse on lapsen elinympäristön turvallisuudesta ja esimerkiksi riittävästä mahdollisuudesta leikkiin ja muuhun virikkeelliseen toimintaan. Monilla yhteiskunnallisilla päätöksillä on suora vaikutus lasten elämään. Liikenneratkaisut, alkoholipolitiikan toteuttaminen tai vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut joko tukevat lasten mahdollisuuksia hyvään elämään tai kaventavat niitä. (Sosiaaliportti 2013.)

LASTEN SUOJELUN KOKONAISUUS

Lasten suojelu / lastensuojelu

Kasvuolosuhteiden kehittäminen

(riittävät ja jatkuvat aikuiskontaktit, lapsen huomioon ottavat toimintatavat, turvallinen, terveellinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö)

Peruspalvelut

(neuvola, päivähoito, koulu, nuorisotyö, mielenterveys- ja päihdepalvelut, kodinhoito, terveydenhuolto, liikuntatoimi ym.)

Ehkäisevä lastensuojelu

(lasten tukeminen peruspalveluissa, järjestötoiminnassa ym.)

Lapsi- ja perhe-

kohtainen lastensuojelu

(palvelutarpeen arviointi, avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus huostaanotto, sijaishuolto jälkihuolto)

KUVIO 1. Lasten suojelun kokonaisuus. Taskinen Sirpa 2010.

1.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Yleisten lasten ja nuorten kasvuolosuhteiden seuraamista ja kehittämistä sekä palvelujen kehittämistä koskevien toimien lisäksi lastensuojelua on myös ehkäisevä lastensuojelu. Sen tarkoituksena on lapsen ja hänen perheensä erityinen tukeminen kunnan peruspalvelujen piirissä. Tällöin ei edellytetä, että lapsi tai perhe on lastensuojelun asiakkaana. Erityisesti korostetaan äitiys- ja lastenneuvoloiden ja muun terveydenhuollon, päivähoidon, koulun ja nuorisotyön mahdollisuuksia edistää ja turvata lapsen kasvua ja kehitystä sekä tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään.

Lastensuojelulain määritelmä ehkäisevästä lastensuojelusta 3 a § (12.2.2010/88):

”Lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi 2 luvun mukaista ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Kun lapsi on lastensuojelun asiakkaana, edellä 2 momentissa tarkoitettua tukea järjestetään osana avo-, sijais- tai jälkihuoltoa.”

Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lastensuojelulaissa suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa. Ehkäisevää työtä on tehty aikaisemminkin, mutta lain myötä sen asema vahvistui ja systematisoitui. Laissa halutaan tietoisesti ohjeistaa kaikki yhteiskuntatoimijat kansalaisista ylimpiin hallintoelimiin panostamaan ennalta ehkäisyyn lapsiväestön kaikkinaisen hyvinvoinnin ylläpidossa ja kehittämisessä.

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta voidaan vähentää havaitsemalla varhain lasten ja nuorten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet sekä tarjoamalla jo peruspalveluissa perheille varhaista tukea niistä selviytymiseksi.

Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnassa eri palveluissa ja toiminnoissa (mm. koulut, kerhot, terveydenhuolto). Kärsämäellä ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan sosiaalitoimen alaisuudessa mm. lapsiperheiden kotipalvelun avulla ja ennaltaehkäisevällä perhetyöllä, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnalla. Nämä palvelut eivät vaadi lastensuojelun asiakkuutta. Palveluita toteutetaan yhteistyössä neuvolan kanssa. Ennaltaehkäisevän perhetyön palvelu yhteistyössä lastensuojelun ja neuvolan kanssa on käynnistynyt vuonna 2013, ja sen kehittämistä ja laajentamista jatketaan.

Lastensuojelua edistäviä ja ehkäiseviä sekä korjaavia palveluita tarjoavat laaja-alaisesti useat eri tahot. Alla olevassa taulukossa näkyy koottuna, yleisesti havainnollistettuna edellä mainittuja palveluita:

EDISTÄVÄT JA EHKÄISEVÄT PALVELUT			OPETUS
Arjen tuki ja yhteisöllinen toiminta Aamu- ja iltapäivätoiminta Avoin varhaiskasvatus Aikapankki, varamummi ja -ukki Kansalaisjärjestötoiminta (kerhot, yhdistykset) Kansalaisopisto Kirjasto Kotiapu, siivousapu Kulttuuri-, liikunta ym. vapaa-ajanpalvelut Lasten ja nuorten lomatoiminta Leikkikentät, puistot ym. Leikkikenttätoiminta ja muu päivähoido Oppilas- ja opiskelijahuollon yhteisöllinen toiminta Palveluntuottajajärjestöjen toiminta poliisin turvallisuustehtävä Vertaistoiminta (tukiryhmät)	Lakisääteiset universaalit palvelut Äitiys- ja lastenneuvola Päivähoito Oppilas- ja opiskelijahuoltopalvelut <ul style="list-style-type: none"> - Kouluterveydenhuolto - Opiskeluterveydenhuolto - psykososiaaliset palvelut Suun terveydenhuolto	Kohdennettu tuki Ehkäisevä päihdetyö Ehkäisevä toimeentulotuki Erityisryhmien palvelut Kasvatus- ja perheneuvola Eri ammattiryhmien kohdennettu tuki Eri ammattiryhmien kotikäynnit Kotipalvelu Nuorisotyö (etsivä, kohdennettu) Nuorisoneuvola / -poliklinikka Oppilas- ja opiskelijahuoltopalvelut Perhetyö Varhainen tuki päivähoidossa	Esiopetus Perusopetus Lisäopetus <ul style="list-style-type: none"> - Yleinen tuki - Tehostettu tuki - Erityinen tuki Lukio <ul style="list-style-type: none"> - Erityinen tuki Ammatillinen koulutus <ul style="list-style-type: none"> - Erityisopetus - Erityiset opetusjärjestelyt Eri koulutusasteet <ul style="list-style-type: none"> - Opetussuunnitelman mukainen oppilas- ja opiskelijahuolto - Yhteisöllinen - Yksilöllinen
KORJAAVAT PALVELUT			
Terveydenhuollon erikoispalvelut ja kuntoutus Apuvälinepalvelu Erikoissairaanhoido Fysioterapia Kotisairaanhoido Lapsi- ja nuorisopsykiatria Lääkärin vastaanotto Osastohoido Perheterapia Ryhmäterapia Ravitsemusterapia Suun terveydenhuolto Toimintaterapia Vammaispalvelu	Sosiaalihuollon erityispalvelut Ensi- ja turvakotipalvelut lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu: avohuollon tukitoimet, sekä sijais- ja jälkihuoltopalvelut Perhetyö Päihde- ja mielenterveyspalvelut Poliisin väkivalta- ja rikostilanteet Perhekuntoutus Toimeentulotuki Tukiasuminen ja työpajatoiminta Tukihenkilö tai perhe Työvoimapaalvelut		

TAULUKKO 1. Edistävät ja ehkäisevät sekä korjaavat lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja toiminnot.

(Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteen sovittava johtaminen. Perälä, Halme ym. 2013.)

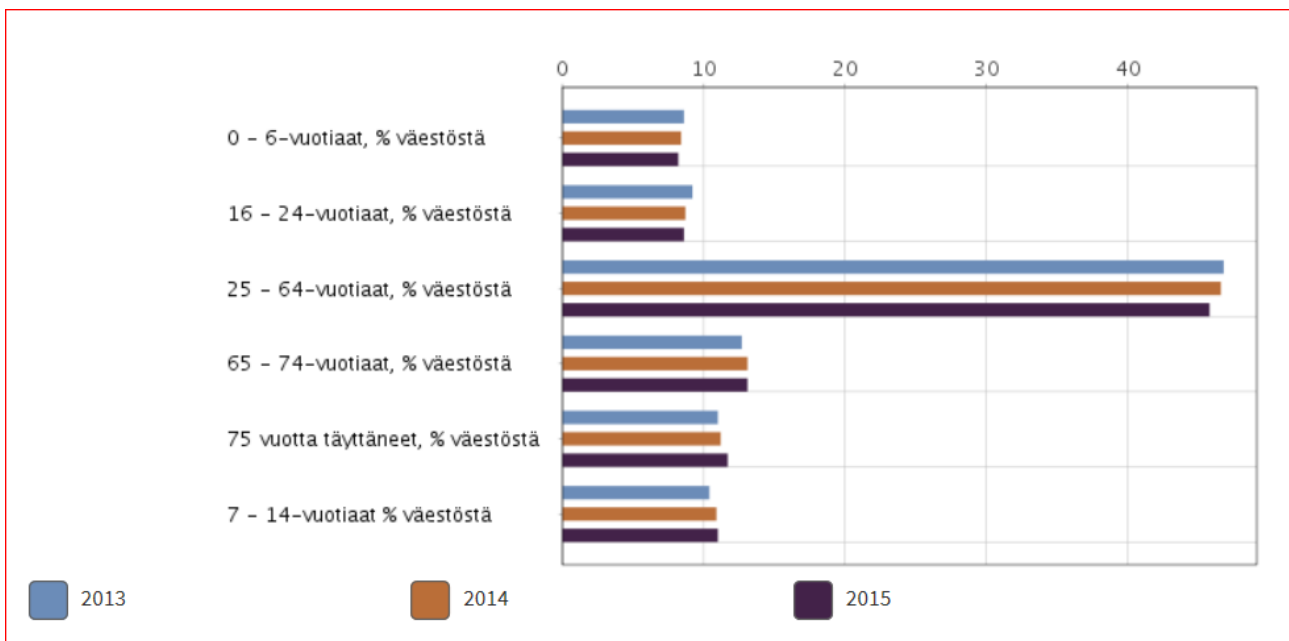
2 LASTEN JA NUORTEN KASVUOLOJEN JA HYVINVOINNIN TILA

2.1 Toimintaympäristö

Kärsämäellä Attendo Oy:n tehtävänä ja vastuulla on järjestää asukkailleen lain säätämät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä erikoissairaanhoidon palvelut. Kärsämäki sijaitsee 4-tien varrella ja kuuluu Nivala-Haapajärven seutukuntaan ja Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan. Alue on teollistunutta maaseutua, joka tunnetaan maidon ja lihan tuotannosta sekä metalli-, puu- ja kaivosteollisuudesta. Vuonna 2016 kunnan väkiluku oli yhteensä 2655. Kunnassa on perusopetuksen lisäksi oma lukio, mutta ei muuta toisen asteen koulutusta.

Pohjois-Pohjanmaan Ely -keskuksen elokuun työllisyyskatsauksen mukaan työttömyysaste Kärsämäellä oli elokuun lopussa 10,4 %. Vastaavasti työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta Pohjois-Pohjanmaalla oli elokuun 2016 lopussa 14,2 %. Elokuun lopussa Työttömiä työnhakijoita Kärsämäellä oli 114, joista miehiä 57 ja naisia 57. Alle 25 -vuotiaiden työttömien lukumäärä oli 15.

2.2 Väestörakenne

Kärsämäellä alle 15 vuotiaita oli vuonna 2015 19,2 % ja yli 65 vuotiaita 24,8 %

TAULUKKO 2. Kärsämäen kunnan väestö ikäryhmittäin (SotkaNet).

Huoltosuhte on korkea verrattuna koko maan tai Pohjois-Pohjanmaan huoltosuhteeseen. Vuonna 2015 se oli Kärsämäellä 78,5. Koko maan huoltosuhte oli vuonna 2015 58,2. Huoltosuhte kuvaa kuinka monta alle 15-vuotiasta ja yli 65-vuotiasta on lukumääräisesti suhteessa työikäiseen väestöön. Mitä enemmän on lapsia ja/tai eläkeikäisiä, sitä korkeampi huoltosuhteen arvo on.

Tilastokeskuksen vuosien 2020 ja 2030 väestöennusteiden mukaan Kärsämäen väestö vähenee. Tilastokeskuksen väestön tuleva määrä ja rakenne lasketaan ikäryhmittäisten syntyvyys-, kuolevuus- ja muuttokerrointen avulla, eikä ennusteessa ole pyritty arvioimaan taloudellisten, sosiaalipoliittisten, aluepoliittisten tms. tekijöiden vaikutusta väestönkehitykseen. Lasten osuus väestöstä pysyy kunnassamme ennusteen mukaan lähes nykyisellään, mutta ikäihmisten osuus tulee kasvamaan. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan 75 vuotta täyttäneitä on vuonna 2030 kunnassamme 15 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016.

Väestöennuste 2015 muuttujina Alue, Vuosi ja Ikä

	- 3	4 - 6	7 - 12	13 - 15	16 - 18	19 - 24	25 -
Kärsämäki							
2016	111	99	196	117	102	128	1 841
2020	104	79	190	95	102	118	1 734
2030	95	72	149	76	79	116	1 514

TAULUKKO 3. Väestö ja väestöennusteet sekä 0-3, 4-6, 7-12, 13-15, 16-18, 19-24 ja yli 25-vuotiaiden osuus väestöstä.

Liitteeseen 1 on kerätty kunnan lasten ja lapsiperheiden osuuden muutoksia viime vuosilta.

2.3 Väestön hyvinvointi

Kärsämäellä on laadittu valtuustokaudelle 2013-2016 hyvinvointikertomus. Hyvinvoinnin- ja terveydenedistämisen suunnitelman painopisteinä ovat: 1. Lasten- ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen, 2. Työikäisten hyvinvointi, 3. Ikääntyvien toimintakyvyn ylläpitäminen. Valtuuston hyväksymä hyvinvointikertomus löytyy osoitteesta: www.hyvinvointikertomus.fi, hyväksytyt kertomukset. Hyvinvointikertomus on tiedolla johtamisen työväline, jota käytetään kunnan talouden ja toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Se mahdollistaa yhteisen tietopohjan avulla varhaisen puuttumisen sekä indikaattorien vertailun kansallisesti ja kuntien välillä. Näiden painopisteiden tavoitteiden saavuttamiseksi on tehty toimenpiteitä, jotka kootaan hyvinvointikertomuksen vuosittaiseen raporttiin. Kärsämäen kunnan sairastavuusindeksi on koholla edelleen ja on selkeästi suurempi kuin Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin. Sairastavuusindeksi ilmaisee miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan väestön keskiarvoon (=100).

Kouluterveyskysely kokoaa tietoa nuorten elinoloista, kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä oppilas- ja opiskelijahuollosta. Kouluterveyskyselyn tulokset tukevat nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä oppilaitoksissa ja kunnissa. Kyselyyn vastasivat lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Vuoden 2015 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella Kärsämäen alueella nousevat esille hyvinä asioina, että oppilaat ovat tietoisempia kuin aiemmin, miten voivat vaikuttaa asioihinsa koulussa. Myös humalajuominen ja tupakointi näyttävät vähentyneen. Terveystoimittajalle, koululääkärille, psykologille ja kuraattorin juttusille pääsee alueella helpommin kuin keskimäärin Suomessa. Toisaalta huolenaiheiksi nousevat oppilaiden lyhyet yöunet, aamupalaa ei syödä ja melkein kolmannes vastasi ettei syö kouluruokaa päivittäin. Lisäksi päivällä väsyttää ja niskoihin ja hartioihin koskee, ruudulla viihdytään pitkään, eikä hampaita pestä kunnolla.

3 PERHEIDEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT JA ONGELMIA EHKÄISEVÄT PALVELUT

3.1 Neuvolapalvelut

Neuvolapalvelut on suunnattu lasta odottavalle ja lapsen syntymän jälkeen lapselle ja hänen perheelleen siihen asti kun lapsi aloittaa koulun. Neuvoloista saa tukea ja ohjausta lapsen odotukseen, synnytykseen ja vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä ja asioissa. Lapsen syntymän jälkeen neuvoloissa seurataan lapsen kasvua ja kehitystä ja tuetaan koko perhettä kasvatukseen liittyvissä asioissa ja lapsen hoidossa. Neuvoloissa kannustetaan koko perhettä terveellisiin elintapoihin. Terveysneuvonta sisältää liikunta- ja ravitsemusohjausta, savuttomuuteen tukemista, eri sairauksiin liittyvää neuvontaa, sekä tarttuvien tautien ehkäisyneuvontaa, jota on esimerkiksi rokotustoiminta ja matkailijoiden rokotusneuvonta.

Äitiysneuvola

Äitiysneuvolan tavoitteena on äidin, sikiön ja koko perheen hyvinvoinnin ja terveyden tukeminen. Neuvolan tehtävänä ja toimintoina ovat raskauden kulun seuranta, riskien seulonta, ohjaus sekä tulevien vanhempien valmentaminen synnytykseen ja vanhemmuuteen. Äitiysneuvolassa alkuraskaudessa on myös laaja terveystarkastus johon kutsutaan molemmat vanhemmat. tarkastus käsittää sekä terveydenhoitajan ja lääkärintarkastukset. Alkuraskauden ultraäänitutkimukset ja rakenneultraääni tehdään OAS:ssa. Kotikäyntejä tehdään lapsen kotiutuessa synnytyslaitokselta ja tarvittaessa jo ennen lapsen syntymääkin. Ensimmäisellä kotikäynnillä perheessä on mukana myös perhetyöntekijä. Äitiysneuvolan lääkäreinä ovat Attendon omat lääkärit. Synnytykset hoidetaan suurimmalta osin Oulaskankaan sairaalassa; lisäksi käytetään Oulun Yliopistollista sairaalaa.

Perhevalmennus

Perhevalmennuksen tarkoitus on tukea vanhempia antoisassa ja haastavassa hoito- ja kasvatustehtävässä. Tavoitteena on vahvistaa sellaisia tietoja ja taitoja, jotka helpottavat arjen sujumista vauvan kanssa. Perhevalmennuksen perustavoite on vanhemmuuden vahvistuminen. Kokoontumiskerroilla puhutaan isäksi ja äidiksi kasvamisesta, synnytyksestä ja imetyksestä. Lisäksi käydään läpi vauvan hoitoa ja varhaisen vuorovaikutuksen toteutumista arjessa. Perhevalmennuksen aikana vanhemmat voivat halutessaan tutustua muihin samassa elämäntilanteessa oleviin perheisiin. Perhevalmennusta annetaan paitsi neuvolassa myös kerran kuukaudessa OAS sairaalassa. Perhevalmennukseen ei tarvitse lähetettä ja se on maksutonta.

Lastenneuvola

Lastenneuvolan ensisijainen tavoite on lapsen suotuisan kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin turvaaminen. Lastenneuvolan laaja terveystarkastus on määräaikainen terveystarkastus, jossa arvioidaan yhdessä vanhempien, terveydenhoitajan ja lääkärin kanssa lapsen terveyden lisäksi laaja-alaisesti koko perheen hyvinvointia. Lastenneuvolassa laajat terveystarkastukset suoritetaan lapsen ollessa 4 kuukauden, 18 kuukauden ja 4 vuoden ikäinen, jolloin lapsen sosiaalisia taitoja kysytään myös hänen hoitopaikastaan tai kerhosta vanhemman luvalla. Lapsi voidaan tarvittaessa ohjata jatkotutkimuksiin neuvolalääkärin kautta. Lastenlääkäri käy neuvolassa kerran kuukaudessa.

Perhesuunnittelu

Perhesuunnitteluneuvolassa annetaan raskauden ehkäisyneuvontaa ja ohjausta ehkäisymenetelmien valintaan ja seurataan niiden turvallista käyttöä. Lisäksi perhesuunnitteluneuvolassa autetaan raskauden suunnittelussa ja mahdollisissa lapsettomuus- ym. gynekologisissa ongelmissa. Neuvonnan tehtävänä on ylläpitää ja edistää asiakkaan seksuaalista terveyttä ja hyvinvointia.

3.2. Ennaltaehkäisevät palvelut

Perhekeskustoiminta

Perhekeskustoiminta on aloitettu Kärsämäellä maaliskuussa 2016, joka toimii varhaiskasvatuksen alaisuudessa. Perhekeskukset ovat ns. matalan kynnyksen perhepalveluita; tavoite on, että toimintaan on helppo tulla yhdessä koko perheen kanssa. Toimintaa järjestetään yhteistyössä mm. perhetyön ja yhdistysten kanssa. Perhekeskuksen eri toiminnot (varhaiskasvatuskerhot, perhekerho, lapsiparkki ja erilaiset muut toiminnot) tukevat perheitä oikea-aikaisesti erilaisissa perheen arjen, jaksamisen ja

vanhemmuuden kysymyksissä. Perhekeskuksen ammattilaiset kuuntelevat ja antavat tarvittaessa apua ja neuvoja vanhempien pulmissa.

Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevä perhetyö on matalan kynnyksen palvelu, joka ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta. Perhetyön avulla perheet saavat varhaisessa vaiheessa tukea esimerkiksi jaksamiseen, vanhemmuuteen tai lapsen kehitykseen. Perhetyön tavoite on antaa tukea perheenjäsenten omien voimavarojen käyttöönottoon ja vahvistaa arjessa selviytymistä. Perhetyötä toteutetaan yhteistyössä vanhempien kanssa. Käytännössä perhetyö voi olla keskustelua kasvatukseen, vanhemmuuteen, parisuhteeseen tai lapsen kehitykseen liittyvistä asioista sekä yhdessä tekemistä, lapsen kanssa työskentelyä, vanhempien ohjausta ja tukemista arjen toiminnoissa tai palveluohjausta. Kärsämäellä toimii kaksi Attendon perhetyöntekijää/sosiaalihoaja. Pyyntö ennaltaehkäisevästä perhetyöstä voi tulla joko vanhemmilta itseltään tai vanhempien luvalla esim. neuvolan, päivähoidon, koulun, mielenterveys- tai päihdetyön kautta.

Hyvinvointineuvola

Attendon hyvinvointineuvola tarjoaa ennaltaehkäiseviä peruspalveluita ja terveysneuvontaa sekä varhaisen tuen palveluita. Hyvinvointineuvolan palvelut ovat koko perhettä varten ja palvelut on tarkoitettu kaikille lasta odottaville ja lapsiperheille. Hyvinvointineuvolan alaisuudessa toimii myös moniammatillinen työryhmä joka auttaa silloin kun lapsen, nuoren tai perheen tilanteen selvittäminen vaatii useita ammattilaisia ja yhteistyötä.

Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain mukainen yleinen, kaikille tarkoitettu sosiaalipalvelu. Sosiaalihuoltolain 20 - 21 § mukaan:

20 §

Kotipalveluilla tarkoitetaan asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä muuhun tavanomaiseen ja totunnaiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista.

21 §

Kotipalveluja annetaan alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, rasittuneisuuden, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella niille, jotka tarvitsevat apua suoriutuakseen 20 §:ssä tarkoitetuista tehtävistä ja toiminnoista.

Kärsämäellä lapsiperheiden kotipalvelu toimii tällä hetkellä kotihoidon alaisuudessa ja palvelu tilataan sosiaalityöntekijältä tai perhetyöntekijöiltä, jotka arvioivat palvelun tarpeen. Lapsiperheiden kotipalvelu

tarjoaa tilapäistä lasten- ja kodinhoitoapua tukea tarvitseville lapsiperheille. Kotipalvelun tarve perheessä voi ilmetä esimerkiksi sairauden tai vamman, alentuneen toimintakyvyn, perheenlisäyksen, perhetilanteen muutoksen, sairaalassa käynnin tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi. Kotipalvelusta peritään pienimuotoinen maksu.

3.3. Varhaiskasvatus ja päivähoito

Alle kouluikäisen lapsen vanhemmilla on vanhempainrahakauden päätyttyä mahdollisuus valita lapsensa päivähoiton järjestämiseksi kunnallinen päivähoito, kotihoidon tuki tai yksityisen hoidon tuki.

Varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisella varhaiskasvatussuunnitelmalla (Stakes / Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet), jonka mukaisesti on laadittu kunnan oma varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on yhteistyössä perheen kanssa edistää alle kouluikäisen lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuspalvelut, osana lapsen kasvuympäristöä, rakentavat ja vahvistavat vanhemmuutta sekä lasten ja perheiden hyvää arkea. Varhaiskasvatuspalveluissa työskentelevät toimivat perheiden kasvatuskumppaneina yhdessä muiden päivähoitoikäisille ja heidän perheilleen suunnattujen palvelujen tuottajien kanssa. Varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille laaditaan henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat.

Kunnallinen päivähoito

Varhaiskasvatuspalvelut tarjoavat perheille varhaiskasvatusta perhepäivähoidossa, ryhmäperhepäivähoidossa ja päiväkodissa. Päivähoitomuodoista perhe voi esittää toiveensa. Päivähoidon järjestämisessä huomioidaan asiakkaan itsemääräämisoikeus, toivomukset ja mielipide. Lasten erityisen tuen ja kuntoutuksen tarve sekä lapsen perheen elämäntilanteet ja niissä tapahtuvat muutokset huomioidaan varhaiskasvatustilain mukaisesti lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Erityinen tuki vastaa tukea tarvitsevien lasten yksilöllisiin kasvatuksellisiin ja kuntoutuksellisiin tarpeisiin. Erityistä tukea tarvittaessa pyritään monialaisessa yhteistyössä löytämään yksilöllisesti sopivat hoito- ja tukimuodot. Yhteistyössä on keskeistä, että kukin lapsen hoitoon, kasvatukseen, opetukseen ja kuntoutukseen osallistuva löytää roolinsa suhteessa lapseen.

Lasten hoidon tuet

Tukia maksetaan perheen hakemuksen perusteella erikseen jokaisesta tukeen oikeuttavasta lapsesta ja niitä haetaan Kansaneläkelaitokselta. Tuen maksamisen edellytyksenä on, että lapsi ei ole kunnan järjestämässä päivähoitossa. *Lasten kotihoidon tukea* voi saada perhe, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnallisessa päivähoitossa. Siihen kuuluu hoitoraha sekä hoitolisä, johon vaikuttavat perheen tulot.

Lasten yksityisen hoidon tukea voi hakea perhe, jonka lasta hoitaa kunnan hyväksymä ja perheen palkkaama hoitaja tai yksityinen palveluntuottaja.

Avoin varhaiskasvatus

Avointa varhaiskasvatusta on tarjolla Perhekeskuksessa (varhaiskasvatus- ja perhekerhot sekä lapsiparkki, leikkikenttätoiminta kesäisin). Perheille avoin varhaiskasvatus on vaihtoehtoinen valinta kunnalliselle päivähoitopaikalle. Avoin varhaiskasvatus on osa-aikaista viriketoimintaa päivähoitoikäisille lapsille.

Esiopetus

Lapsella on oikeus maksuttomaan esiopetukseen vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista. Esiopetuksen järjestämisestä vastaa perusopetus. Esiopetusikäisten lasten päivähoiton järjestäminen kuuluu varhaiskasvatukselle. Päivähoito järjestetään esiopetusikäiselle lapselle huoltajan hakemuksen mukaisesti. Tarvittaessa sivistystoimi huolehtii lasten kuljetusjärjestelyistä päivähoitopaikan ja esiopetuksen välillä huoltajan kanssa yhteistyössä.

3.4. Koulu

Koulun tehtävä on tarjota jokaiselle oppilaalle hänen omista lähtökohdistaan käsin mahdollisuus onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä. Oppilaita on kannustettava aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen ja heille on tarjottava ohjausta ja tukea. Oppilailla on oikeus saada riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Koulu vastaa oppilaan opetuksesta ja kasvatuksesta kouluympäristössä yhteistyössä vanhempien kanssa. Kodin ja koulun yhteistyö on välttämätöntä, jotta koulutyö onnistuu. Kärsämäellä on käytössä KiVa Koulu -ohjelma, joka on Opetusministeriön rahoittama toimintamalli koulukiusaamisen vähentämiseksi. KiVa Koulu on suomalainen toimintamalli, joka antaa niin oppilaille, vanhemmille kuin opettajillekin paremmat valmiudet estää koulukiusaamista ja puuttua mahdollisiin kiusaamistapauksiin nopeasti ja tehokkaasti. Lisäksi Kärsämäen koulut ovat mukana Liikkuva koulu-ohjelmassa joka on yksi valtakunnallinen osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeista, ja jonka tavoitteena on aktiivisempi ja viihtyisämpi koulupäivä.

Oppilashuolto

Oppilas- ja opiskelijahuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltotyöhön kuuluvat sekä koulun yhteisöllisen hyvinvoinnin edistäminen että oppilaan yksilöllinen oppilashuolto. Oppilashuolto on oppilaan perusedellytyksistä huolehtimista, jossa kodin ja koulun yhteistyö on oleellista. Oppilashuolto kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville sekä eri

oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Oppilashuollon tehtävä on huolehtia siitä, että oppilaan ja opiskelijan yksilölliseen oppimiseen, kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon koulun ja oppilaitoksen arjessa. Yhteisöllisen ja yksilöllisen tuen tavoitteet, tehtävät ja toimintamallit ovat toisiaan täydentäviä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon perustana ovat määräaikaiset terveystarkastukset, jotka mahdollistavat jokaisen opiskelijan, oppilaan ja perheen tapaamisen toistuvasti. Kouluterveydenhuollossa järjestetään kaikille oppilaille vuosittain terveystarkastukset, joista ensimmäisen, viidennen ja kahdeksannen luokan terveystarkastukset ovat terveydenhoitajan ja lääkärin yhdessä tekemiä, ns. laajoja terveystarkastuksia, jolloin oppilaan tarkastukseen pyydetään myös vanhempia tulemaan mukaan (neuvola-asetus 2011).

Lukioissa suoritetaan terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä opiskeluvuotena ja lääkärintarkastus toisena vuotena.

Tärkeä toimintamuoto ovat myös avoimet vastaanotot, jonne lapset ja nuoret voivat tulla hakemaan apua vaivoihinsa tai puhumaan mieltä askarruttavista asioista. Oppilaita ja opiskelijoita voidaan myös aktiivisesti kutsua vastaanotolle tai seurantatapaamisiin. Mukaan pyydetään usein myös muita oppilashuollon toimijoita ja tarvittaessa asioita viedään oppilashuoltoryhmän pohdittavaksi.

Koulukuraattorityön tavoitteena on oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin myönteisen kokonaiskehityksen ja koulunkäynnin tai opiskelun tukeminen sekä hyvinvoinnin edistäminen sosiaalityön keinoin koulu- ja oppilaitosyhteisössä.

Koulupsykologityöhön kuuluu oppilaan oppimisvalmiuksien, erilaisten koulunkäyntivaikeuksien ja psyykkisen tilanteen arviointia sekä tarvittaessa oppilaan ohjaamista jatkotutkimuksiin tai muun hoidon pariin. Työhön kuuluu myös tukitoimien suunnittelu oppilaan ja vanhempien kanssa, oppilashuoltoryhmässä tai muiden yhteistyökumppanien kanssa.

Oppilaan kolmiportaisen tuen järjestelmä: Opetuksen suunnittelussa ja tuen järjestämisessä lähtökohtana tulee olla koko opetusryhmän ja yksittäisen oppilaan vahvuudet ja tuen tarve. Tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan ja osittaisesta kokonaisvaltaiseen. Myös tukimuodot ja niiden määrä voi vaihdella. Oppimisvaikeuksien ja niitä aiheuttavien tekijöiden huomaaminen varhaisessa vaiheessa on tärkeää, koska ne voivat vaikuttaa oppilaaseen, kouluun ja koko toimintaympäristöön. Kolmiportaisen tuen tukimuodot (alla) suunnitellaan moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä, jotta oppilas saa tarvitsemansa tuen.

Yleinen tuki tarkoittaa sitä, että jokaisella oppilaalla on oikeus saada laadukasta opetusta, ohjausta ja tukea jokaisena koulupäivänä. Yleinen tuki on osa koulun toimintakulttuuria, jolloin jokaisella opettajalla on vastuu oppilaista ja heidän hyvinvoinnistaan. Painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä jota toteutetaan yhteistyön voimin ja ohjauskeskusteluin. Tuen tarpeen arviointi ja tuen tarjoaminen kuuluu jokaisen opettajan työhön kaikissa opetustilanteissa.

Tehostetun tuen piiriin kuuluvat ensisijaisesti sellaiset oppilaat, jotka tarvitsevat tukea säännöllisesti tai oppilaat, jotka tarvitsevat samanaikaisesti useampia tukimuotoja. Tukea annetaan oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaan. Yleisen tuen tukimuotoja on käytettävä ennen tehostetun tuen aloittamista. Pedagogisessa arviossa todetaan yleisen tuen riittävyys. Mikäli todetaan, että yleinen tuki ei riitä, tehdään päätös siirtymisestä tehostettuun tukeen. Tehostetussa tuessa oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma.

Erityistä tukea annetaan oppilaalle, joka ei saavuta kasvulle, kehittymiselle tai oppimiselle asetettuja tavoitteita, vaikka hänelle on tarjottu riittävästi muita tukimuotoja. Erityistä tukea annetaan, kun tehostettu tuki ei riitä ja sitä edeltää aina pedagoginen selvitys. Erityistä tukea järjestetään yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvalla oppilaalle. Tämä eritellään tarkemmin erityisestä tuesta tehtävässä päätöksessä. Oppilaalle, jolla on erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS.

Lisäksi Kärsämäellä toimii **Joustavan perusopetuksen ryhmä (JOPPO)**. Se on tarkoitettu toiminnallisuudesta hyötyville oppilaille, jotka eivät pysty osoittamaan omaa osaamistaan perusopetuksen ryhmässä, jolloin perusopetuksen loppuunsaattaminen on vaarassa. Oppilaalta edellytetään kykyä työpaikkaopiskeluun. Oppilaat ovat oppivelvollisuusikäisiä ja aloitusvuoden aikana vähintään 14-vuotiaita.

3.5 Terveyspalvelut

Terveystieteiden tehtävänä on perheiden kanssa yhteistyössä tukea lasten ja nuorten terveellisiä elämäntapoja. Terveystieteiden ja sairaanhoidon avopalveluita annetaan jokaiselle kuntalaiselle. Kärsämäellä avopalveluiden toimipaikkoina ovat terveyskeskus ja hammashoitola. Kunnassa tarjotaan erilaisia lääkäreiden ja hoitajien vastaanottopalveluita, laboratorionäytteenottoa, kuntoutusta, hammashoitoa sekä työterveyshoitajan ja -lääkärin vastaanottopalveluita. Röntgenpalvelut, vaativa laboratorioanalytiikka, lääkehoito ja perusterveydenhuollon tasolla toteutettava erikoissairaanhoito ovat myös tarjolla. Lääkäripäivystys ja hoidontarpeenarviointi toimivat arkisin terveyskeskuksessa. Muista päivystyksistä ilmoitetaan erikseen alueen lehdissä ja verkkosivuilla. Erityisesti lapsiasiakkaita varten lastenlääkäri käy

terveyskeskuksessa kuukausittain, sekä puhe - ja toimintaterapeutit pitävät säännöllisesti vastaanottoa, myös psykologi pitää vastaanottoa viikoittain, painopistealueenaan lapsen ja nuoret. Terveyskeskuksen vastaava lääkäri kuuluu Attendon moniammatilliseen asiantuntijaryhmään.

3.6 Sosiaalityö

Sosiaalityön määrittely

Sosiaalityön tavoitteena on lisätä hyvinvointia edistämällä yhteiskunnallista muutosta sekä ihmissuhdeongelmien ratkaisua, elämänhallintaa ja itsenäistymistä. Sosiaalityön kohteena ovat vuorovaikutustilanteet ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Välineenä sosiaalityö käyttää sosiaali- ja käyttäytymisteoreettista sekä yhteiskunnan järjestelmiä koskevaa tietoa. Sosiaalityön perustana ovat ihmisoikeuksien ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden periaatteet. (Kansainvälinen sosiaalityön määritelmä.)

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jolloin lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaina. Sosiaalihuoltolain uudistuksen (1.4.2015) johdosta tehdään laaja-alainen palvelutarpeen arviointi, jossa sosiaalityöntekijä arvioi onko tarvetta lastensuojeluasiakkuudelle. Avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelun asiakkaaksi tullaan joko lastensuojeluilmoituksen kautta, hakemuksesta, lastensuojelutarpeen arvioimispyynnön kautta tai muutoin, kun lastensuojeluun on saatu tieto lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta.

Lastensuojelussa ensisijaisia tuen muotoja ovat avohuollon tukitoimet. Avohuollon tukitoimia ovat mm. tehostettu perhetyö, kotipalvelu, tukiperhe, tukihenkilö, avohuollon sijoitus, harrastusten taloudellinen tukeminen tai varhaiskasvatus. Lastensuojelun tehostettua perhetyötä tehdään pääasiassa perheiden kotona työskentelemällä perheenjäsenten kanssa. Tehostettu perhetyö on suunnitelmallista, kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä työtä, jonka avulla perhettä pyritään tukemaan kokonaisuudessaan jokaisen perheenjäsenen tarpeet huomioon ottaen. Lastensuojelun tehostettu perhetyö on sosiaalityöntekijän ohjaamaa ja perhetyö tekee yhteistyötä neuvolan, päivähoidon, koulujen, terapiayksikön sekä muiden tarpeellisten tahojen kanssa.

Lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa työskentelee johtava sosiaalityöntekijä, joka vastaa myös lastensuojelusta ja lastenvalvojan työstä. Johtavan sosiaalityöntekijän työpari tulee tarvittaessa Puolangalta

tai Siikalatvalta. Kärsämäellä toimii 1,5 aikuissosiaalihjaajaa ja Attendon alaisuudessa 2 perhetyöntekijää/sosiaalihjaajaa.

Sosiaali -ja terveydenhuollossa toimii Attendon moniammatillinen asiantuntijaryhmä, johon kuuluvat lastensuojelun sijaishuollon asiantuntija, lastenpsykiatri, Espoon keskuksen johtava sosiaalityöntekijä ja juristi. Asiantuntijaryhmä kokoontuu kunnan johtavan sosiaalityöntekijän pyynnöstä ja johtava sosiaalityöntekijä toimii asian esittelijänä. Ryhmään voidaan kutsua myös muita asiantuntijoita. Asiantuntijaryhmän toiminta perustuu lastensuojelulain 14 §:n, ja sen tarkoituksena on avustaa sosiaalityöntekijää lastensuojelun prosesseissa. Asiantuntijaryhmä tuo asiantuntijuutta ja osaamista lastensuojelun monimutkaisiin tapauksiin ja osaltaan varmistaa laadukasta lastensuojelua.

Lastenvalvojapalvelut

Lastenvalvoja hoitaa avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten isyyden selvittämistä koskevat asiat ja tekevät sopimuksia lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta sekä elatuksesta. Lastenvalvoja tekee selvityksiä käräjäoikeudelle lapsen huolto- asumis- ja tapaamisasioissa yhteistyössä muiden sosiaalityöntekijöiden kanssa. Lastenvalvojan tehtävää hoitaa johtaja sosiaalityöntekijä.

Aikuissosiaalityö

Sosiaalityön tehtävänä on auttaa asiakkaitaan löytämään ratkaisuja arkielämän vaikeuksiin ja kriisitilanteisiin. Tavoitteena on lisätä asiakkaan elämänhallintaa, vastuunottamista ja omatoimisuutta ammatillisen sosiaalityön keinoin. Palveluihin kuuluu mm. sosiaalityön neuvonta ja ohjaus sekä toimeentulotuki. Toimeentulotukea voidaan myöntää toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisesti, myös ehkäisevänä toimeentulotukena.

Aikuissosiaalityön palvelualueet ovat toimeentulotuki, kuntouttava työtoiminta ja vammaispalvelulain mukaisten palvelujen järjestäminen sosiaalitoimistossa. Painopiste aikuissosiaalityössä on nuorten työttömien aikuisten ja pitkäaikaistyöttömien aktivointi ja syrjäytymisen ehkäisy sekä palveluiden tuottaminen siten, että kuntalaisten oma toimintakyky paranee. Lisäksi kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan vastuulla on erityisesti nuorten aikuisten ja pitkäaikaistyöttömien aktivointi.

Sosiaalipäivystys

Kärsämäki kuuluu jokilaaksojen yhteiseen sosiaalipäivystys alueeseen, johon kuuluu 12 kuntaa. Kärsämäellä päivystetään 2 viikkoa vuodessa. Sosiaalipäivystyksessä työskennellään työpareittain. Virka-aikana puhelut hoidetaan Kärsämäellä, mutta arkipäivisin virka-ajan ulkopuolella (klo 16 – 08) ja viikonloppuisin ympäri

vuorokauden päivystyksen hoitaa yhteisalue. Puhelut virka-ajan ulkopuoliseen sosiaalipäivystykseen ohjautuvat hätäkeskuksen (112) kautta.

Sosiaalipäivystykseen ohjattavia kriisitilanteita ovat esimerkiksi:

1. Väkivaltatilanteet perheissä, joissa on alaikäisiä lapsia tai muita huollettavia
2. Lastensuojelun tai muun huollon tarpeen selvittäminen
3. Onnettomuudet ja muut vaaratilanteet
4. Lapsen ja nuoren erityisvaikeudet
5. Konsultaatio, virka-avun tarve

3.7 Perheneuvola, mielenterveys- ja päihdepalvelut

Terapiapalvelujen periaatteena on järjestää tasavertaiset, laadukkaat ja helposti saatavilla olevat psykososiaalista hyvinvointia edistävät palvelut. Terapiapalveluita ovat mielenterveys-, perheneuvola- ja päihdepalvelut sekä mielenterveyskuntoutujien asumispalvelut ja päivätoiminta. Päivätoimintaa järjestetään toimintakeskus Rantapääskyssä arkisin. Asiakas voi ottaa itse yhteyttä terveyskeskukseen tai suoraan mielenterveys- ja päihdetyöntekijöihin, lähetettä ei tarvita. Lääkäri tai hoitaja voi myös ohjata palveluiden pariin. Erikoislääkäreille kuten päihdelääkärille ja psykiatrille varataan vastaanottoaika mielenterveys- ja päihdetyöntekijöiden kautta.

Perheneuvolaan ohjaudutaan pääsääntöisesti asiakkaan oman yhteydenoton perusteella. Työntekijöinä ovat psykologi ja sosiaali- /perhetyöntekijä. Perheneuvolasta lapsi ja/tai vanhemmat saavat tukea mm. lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa ja elämän kriiseissä tai muutoksissa. Perheneuvolassa etsitään ratkaisuja huolen aiheisiin yhdessä. Tarvittavista tutkimuksista ja terapiasta sovitaan erikseen. Perheneuvolan kautta ohjaudutaan myös lasten/ nuorisopsykiatrin vastaanotolle ja toteutetaan tarvittavaa psykiatrista hoitoa.

3.8 Liikunta- ja nuorisotoimi

Kunnan nuorisopalvelu toteuttaa varhaista puuttumista. Tarkoituksena on vahvistaa nuorten itsetuntoa ja kasvattaa tietoutta omasta itsestään. Kärsämäellä toimii nuorisolain mukainen ohjaus- ja palveluverkosto ja kunnassa on nuorisotalo Poppeli, jossa voi viettää turvallista aikaa, harrastaen, muita nuoria tapaillen ja pelaillen. Nuorisolaissa säädetään eri viranomaisten velvollisuudesta tehdä yhteistyötä yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten koskien nuorten palveluita. Nuorisolain 9 § mukaisesti kunnassa on oltava ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä, johon kuuluu eri alojen edustus.

9 § Monialainen yhteistyö

Paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa on oltava ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä, jonka kohderyhmänä ovat kaikki kunnassa asuvat nuoret. Verkoston tai muun yhteistyöryhmän tulee toimia vuorovaikutuksessa nuorisolan järjestöjen ja muiden nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kahdella tai useammalla kunnalla voi olla yhteinen verkosto. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita.

Verkoston tai muun vastaavan yhteistyöryhmäntehtävänä on:

- 1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi;*
- 2) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta.*
- 3) edistää yhteistyötä nuorisotoiminnan toteutumiseksi.*

Kärsämäellä toimii Nuorisovaltuusto, Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto ja Settinetti-tiedotuspiste. Kunta tukee järjestöjä ja seuroja vuosittain jaettavilla avustuksilla. Kunnanhallitus on lähettänyt lasten edustajia valtakunnalliseen lasten parlamenttiin ja aika-ajoin tiedustellaan nuorten halukkuutta osallistua Nuoriso-Leaderiin nuorisoedustajaksi.

Kaikessa nuoriso- ja liikuntapalveluiden toiminnassa näkyy päihteettömyys ja ennaltaehkäisevä päihdetyö. Tavoitteena on vähentää alkoholihaittoja paikallisen tason toimenpiteillä ja edistää paikallista ehkäisytyötä. Lisäksi Kärsämäki on mukana Jokilaakson Nuorten Tuki ry:n OHJAAMO – hankkeessa, joka tuottaa nuorille alle 29-vuotiaille viranomaispalveluja saumattomasti ja oikea-aikaisesti samasta toimipisteestä/toimipisteistä hyödyntäen kuntien yhteispalvelupisteitä.

3.9 Seurakunta, järjestötoiminta ja muu harrastustoiminta

Seurakunta toteuttaa monipuolista toimintaa lapsille, lapsiperheille ja aikuisille. Keskeisiä toimintoja ovat lasten päiväkerhot, perhekerhot, varhaisnuoriso- ja nuorisotyö sekä diakoniatyö, joiden avulla seurakunta on omalta osalta edistämässä myös lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia.

Kärsämäellä on järjestöjä ja yhdistyksiä, joiden toiminta on osaltaan lisäämässä lasten, nuorten ja lapsiperheiden terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Kuten 4H ja SPR, partiolippukunta Suotarpojat, VPK, kyläyhdistykset, metsästys- ja kalastusseurat ja monet erityisryhmät. SPR on aloittanut Terhokerho toiminnan ja 4H:lla on paljon kerhotoimintaa lähinnä 6-28 vuotiaille. Tavoitteena on edistää kunnan ja

järjestöjen yhteistyötä. Paikallisilla urheiluseuroilla on myös keskeinen merkitys nuorten ennaltaehkäisevässä työssä. Monet nuoret ovat hakeutuneet urheiluseuratoimintaan mukaan, mikä ohjaa heitä heidän hyvinvointiaan tukeviin harrastuksiin.

3.10 Etsivä nuorisotyö

Jokilaaksojen Nuorten Tuki ry toteuttaa nuorisolain mukaista etsivää nuorisotyötä Kärsämäellä. Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa vastauksia nuoren mieltä askarruttaviin kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut.

3.11 Muut lasten ja perheiden hyvinvointia tukevat toiminnot ja hankkeet

Erilaiset hankkeet ja kehittämissuunnitelmat tukevat eri palveluiden toimintaa ja kehittävät niitä. Pohjois-Pohjanmaalla on käynnistymässä lasten- ja perheiden hyvinvointia edistävä Lape-hanke. Tässä hankkeissa korostuu erityisesti monialaista yhteistyötä eri lasten ja perheiden palveluita toteuttavien tahojen välillä. Hankkeiden myötä on juurrutettu uusia toimintatapoja kuten Lapset puheeksi-menetelmä. Lapset puheeksi -menetelmän tarkoituksena on saada työväline lapsen kehityksen tukemiseen ja häiriöiden ehkäisemiseen. Menetelmää käytetään varhaiskasvatuksessa, sivistystoimessa, perusterveydenhuollossa, lastensuojelussa, perheneuvolatyössä ja päihdehuollossa.

4 LASTENSUOJELUN TARVE

4.1 Lastensuojelun tilastot

Varsinaista lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta varten alle on koottu vuosien 2011 - 2013 tilastoja lastensuojelun suoritteista:

	Kärsämäki
Lastensuojeluilmoitukset 2015	32
Lastensuojeluilmoitukset 2013	50
Lastensuojeluilmoitukset 2012	60
Lastensuojelutarpeen selvitykset (valmiit) 2015	4
Lastensuojelutarpeen selvitykset (valmiit) 2013	14
Lastensuojelutarpeen selvitykset (valmiit)2012	24
Lastensuojelun uudet alkaneet avohuollon asiakkuudet 2015	1

Lastensuojelun uudet alkaneet avohuollon asiakkuudet 2013	20
Kaikki lastensuojeluasiakkaat 2013	107
Kaikki lastensuojeluasiakkaat 2012	101
Avohuollon tukitoimien piirissä olleet lapset 2013	97
Avohuollon tukitoimien piirissä olleet lapset 2012	87
Avohuollon tukitoimien piirissä olleet lapset 2011	79
Perhetyön piirissä olleet 2015 (perheitä)	17
Sosiaalihuoltolain perhetyö 2015 (perheitä)	6
Perhetyön piirissä olleet 2013 (lapsia/perheitä)	67/17
Perhetyön piirissä olleet 2012 (lapsia/perheitä)	69/18
Lapsiperheiden kp:n piirissä olleet 2013 (lapsia/perheitä)	39/9
Lapsiperheiden kp:n piirissä olleet 2012 (lapsia/perheitä)	38/6
Kiireellinen sijoitus 2015	0
Sijaishuollon asiakkaat 2015 (2 laitoksessa, 3 sijaisperheessä)	5
Kodin ulkopuolelle sijoitetut (kaikki) 2013	14
Kodin ulkopuolelle sijoitetut (kaikki) 2012	16
Huostassa olevat 2013	9
Huostassa olevat 2012	11
Isyys selvitykset 2015	7
Isyys selvitykset 2013	12
Isyys selvitykset 2012	8
Asumis-, huolto- ja tapaamissopimukset 2015	7
Asumis-, huolto- ja tapaamissopimukset 2013	21
Asumis-, huolto- ja tapaamissopimukset 2012	9
Elatussopimukset 2015	17
Elatussopimukset 2013	7
Elatussopimukset 2012	13
Elatussopimukset 2011	11
Selvityksiä käräjäoikeudelle 2013	0
Selvityksiä käräjäoikeudelle 2012	0
Laitossijoitusvuorokaudet 2013	1934
Laitossijoitus vuorokaudet 2012	2373
Perhesijoitusvuorokaudet 2013	1466
Perhesijoitusvuorokaudet 2012	276

TAULUKKO 6. Lastensuojelun suoritteet

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISTARPEET

Johtopäätökset lastensuojelun tilasta

Lastensuojelupalveluita on kehitetty laaja-alaisesti: lastensuojelussa on laadittu lain edellyttämät yhdenvertaiset asiakkaita koskevat asiakirjapohjat, työ on organisoitu osaaminen ja alueen lastensuojelutarpeet huomioiden. Valtakunnallisesti lastensuojelu on saanut viime aikoina paljon julkisuutta ja keskustelussa on ollut mm. ennaltaehkäisevän työn lisäämisen tarve ja lastensuojelun sosiaalityön mitoitukset lastensuojelun asiakkaana olevaa lasta kohden. Lastensuojelulaki on täsmentynyt 2014 vuoden alussa siten, että sosiaalityöntekijän on kirjattava lapsen asiakassuunnitelmaan riittävät tapaamiskerrat eli kuinka usein lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä tapaa lasta (LSL 29§). Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattiliitto Talentian mitoitussuosituksen mukaan yhtä sosiaalityöntekijää kohden tulisi olla enintään 40 lasta. Lastensuojelun palveluissa painopiste on siirtynyt sijoituksia ehkäiseviin avohuollon palveluihin, lisäksi työprosesseja on kehitetty ja työntekijöitä on koulutettu.

Tilastoista voidaan todeta, että sijoitusvuorokaudet ja lastensuojeluilmoitukset ovat vähentyneet. Sijaishuollossa toiminta on kehittynyt lastensuojelulain uudistuksen mukaiseen suuntaan: lain mukaan lapsi on sijoitettava ensisijaisesti perhehoitoon. Luvuista huolimatta lasten- ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt vaikka ilmoitusten määrä on laskenut. Tavoitteena olisi kuitenkin että yhteistyö vanhempien kanssa lisääntyisi ja sukupolvien ylimenevä huono-osaisuus saataisiin katkaistua.

Avohuollon ja perhehoidon lisääntyminen on lisännyt kustannusten hallintaa. Ehkäisevää työtä ja lastensuojelun avohuollon palveluita voidaan käyttää moninkertaisesti, ennen kuin niiden kustannukset ylittävät sijoituksesta aiheutuvat kulut. Pitkäaikainen kodin ulkopuolelle sijoittaminen nostaa kustannukset kymmenkertaiseksi verrattuna lastensuojelun avopalveluihin. (Lastensuojelun Keskusliitto 2012.) Mutta terveydenhuollon kustannukset psykiatrisella puolella ovat kasvaneet, johtuen pitkistä tutkimus- ja hoitajaksoista.

Kunnan hyvinvointisuunnitelmissa on nostettu painopisteeksi lasten ja perheiden hyvinvointi. Toimenpiteenä ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä Kärsämäen kunta on palkannut oman koulukuraattorin. On kuitenkin huolena, että tulevan Sote-uudistuksen myötä kuraattoripalvelut siirtyvät maakunnalle ja niiden saatavuus laskee huomattavasti. Koulupsykologipalvelut toteutetaan ostopalveluna, jatkossa olisi toiveissa että kilpailutus tehtäisiin pidemmälle ajanjaksolle jotta hoitosuhde jatkuisi saman psykologin kanssa pidempään.

Kehittämistarpeet

Eri toimijoiden yhteistyö yli hallintorajojen on tärkeää lasten ja perheiden palveluissa ja ennaltaehkäisevässä työssä. Lastensuojelun keskusliitto pitää tärkeänä palveluiden kehittämistä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Edelleen on tärkeä kiinnittää huomiota riittävään henkilöstömäärään lastensuojelun sosiaalityössä ja perhetyössä, sekä muissa ennaltaehkäisevää työtä tekevissä palveluissa, mm. kouluissa ja neuvoloissa. Lasten ja perheiden ongelmat ovat monimutkaistuneet ja vaativat laaja-alaista osaamista ja näkemystä. Koulutus vahvistaa ammattitaitoa, sillä voidaan lisätä erityisosaamista esimerkiksi perheiden väkivalta- ja päihdeongelmien puuttumiseen ja hoitamiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Kuten kappaleessa 3.11. on mainittu, Lapset puheeksi menetelmä on laajasti käytössä Kärsämäellä. Vaikka valtaosa varhaiskasvatuksen ja opetustoimen henkilöstöstä on jo koulutettu, koulutusten järjestämiselle on tarvetta jatkossakin, jotta saamme kattavan osaamisen kaikille osa-alueille.

6 TAVOITTEET, TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Lasten suojelusuunnitelman hyväksyy valtuusto, suunnitelman laatiminen vaatii asioiden konkretisoimista kunnan tasolla. Suunnitelmassa otetaan huomioon lastensuojelulain veloitteet ja kunnissa sovitut hyvinvoinnin painopisteet. Työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä Sote-palveluiden tarjoajan Attendon kanssa. Tämä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma pohjautuu aiempiin suunnitelmiin.

Kärsämäen kunnan valtuustokaudelle 2013–2016 tekemän hyvinvointikertomuksen tärkeänä painopisteenä on lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja turvallisuuden tukeminen. Kärsämäen kunnassa tavoitteena on tukea alle kouluikäisten lapsiperheitä, lasten ja nuorten terveyden ylläpitäminen, liikunnan lisääminen, ylipainon vähentyminen ja oppilashuollon kehittäminen ennaltaehkäiseväksi. (www.hyvinvointikertomus.fi -> hyväksytyt kertomukset). Kunta on allekirjoittanut Pohjois-Pohjanmaan maakunnan hyvinvointisopimuksen ja ottanut käyttöön hyvinvointisopimuksen kolme hyvää käytäntöä: painonhallinnan etäohjaus, PAKKA -toimintamalli ja Lapset puheeksi – työmenetelmä. Lapset puheeksi- menetelmän kouluttajakoulutukset alkoivat keväällä 2014.

Lastensuojelutyön periaatteet ja suunnitelman tavoitteet:

- Päävastuu lasten kasvatuksesta ja huolenpidosta on vanhemmilla. Palveluilla ja tukitoimilla vahvistetaan vanhemmuuden valmiuksia ja edistetään lapsiperheiden hyvinvointia.
- Lastensuojelun painopiste siirtyy ennalta ehkäisevään lastensuojeluun kaikkien toimijoiden yhteisvastuullisuudella. Lapsilähtöisyys huomioidaan sekä palveluja ja tukitoimia koskevassa päätöksenteossa että käytännön toiminnassa.

- Päivähoito ja koulunkäynti tapahtuvat psyykkisesti ja fyysisesti turvallisessa ympäristössä mahdollistaen lapsen ikäkauden ja edellytysten mukaisen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen. Erityisen tuen tarpeessa olevien palvelut järjestetään normaalipalveluihin integroituna.
- Tarjotaan lapsille ja nuorille mahdollisuuksia osallistua onnistumisen kokemuksia tarjoaviin harrastuksiin ja vapaa-ajantoimintaan.
- Päätöksenteossa otetaan huomioon lasten kasvuolojen kehittäminen, epäkohtien ehkäiseminen ja poistaminen sekä terveyden edistäminen ja terveyserojen kaventaminen.
- Lasten sijoitustarve kodin ulkopuolelle vähenee ja lastensuojelun sosiaalityö painottuu avohuollon tukitoimiin.
- Sijoitettujen lasten perhehoitoa lisätään.
- Kiinnitetään huomioita palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä yksinhuoltajaperheiden asemaan.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaprosessi :

- Lasten ja perheiden palveluista vastaava viranhaltija vastaa suunnitelman päivittämisestä.
- Työryhmään kuuluu edustajia eri hallinnonaloilta. Suunnitelmatyöryhmä kerää tarvittavaa tietoa suunnitelmaa varten ja laatii alustavia arvioita lasten suojelun tilasta, tarpeesta, tavoitteista ja toimenpiteistä.
- Valmis suunnitelma hyväksytään Kärsämäen valtuustossa ja sen jälkeen kunnanhallituksessa.
- Suunnitelmatyöryhmä tiedottaa suunnitelmasta eri hallinnonalojen johtajille ja kuntalaisille.
- Kunnan johto vastaavat suunnitelman toimenpiteiden toteutuksesta.
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma päivitetään lain mukaan valtuustokausittain, kerran neljässä vuodessa.
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutusta arvioidaan vuosittain HYTE-työryhmissä hyvinvointikertomusten rinnalla.
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet otetaan huomioon vuosittain talousarviossa ja varataan tarvittavat resurssit toteutusta varten.
- Tarkastuslautakunta valvoo viime kädessä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteuttamista.
- Valtakunnalliset valvontaviranomaiset valvovat osaltaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman voimassaoloa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet:

- Lasten ja nuorten ohjaus ja palveluverkosto kokoontuu kaksi kertaa vuodessa ja arvioi omalta osaltaan toimenpiteiden tarvetta ja toteutumista.
- Selvitetään mahdollisuutta perustaa perheväkivaltatyön koordinaatiotyöryhmä ja tutustutaan MARAK menetelmään.
- Kehitetään ja laajennetaan ennaltaehkäiseviä olemassa olevia lasten ja perheiden palveluita mm. oppilashuollossa, varhaiskasvatuksessa ja perhekeskuksessa sekä erityispalveluissa.
- Kehitetään lastensuojelun perhehoitoa, mm. tarjoamalla koulutusta ja tukea perhehoitajille. Lisäksi perhehoidon järjestäminen ja sijaisvanhempien tukeminen ovat työllistäviä ja vaativat erityisosaamista.
- Tehostetaan yhteistyötä koulun ja sosiaalitoimen välillä.
- Varmistetaan kriisiavun tarjoaminen Kärsämäellä, erityisesti jälkihoidon osalta.
- Perhekeskustoiminnan laajempi hyödyntäminen
- Tavoitteena on vähentää alkoholihaittoja paikallisen tason toimenpiteillä ja edistää paikallista ehkäisytyötä. Valistustyötä lisätään erityisesti kouluilla tietoisuuksien muodossa.

LÄHTEET

Sosiaaliportti – lastensuojelun käsikirja. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/Lastensuojelu/>

Heinonen Hanna, Väisänen Antti & Hipp Tiia 2012. Miten lastensuojelun kustannukset kertyvät?
Lastensuojelun Keskusliitto.

http://www.lskl.fi/files/1518/Miten_lastensuojelun_kustannukset_kertyvat.pdf

Kuntien hyvinvointikertomukset sähköisessä muodossa: www.hyvinvointikertomus.fi

Taskinen Sirpa 2010, 23. Lastensuojelulain soveltaminen. WSOY.

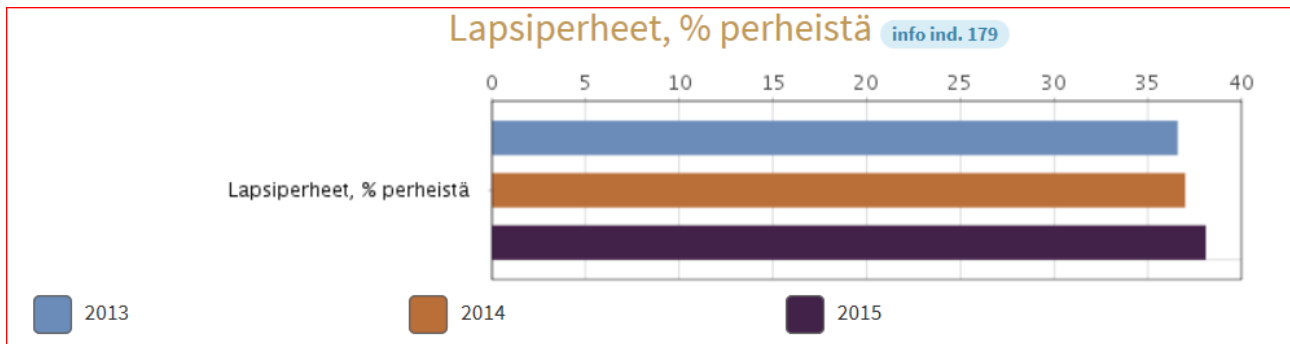
Kuntaliitto 2014. Kuntien suunnitelmat lastensuojelun järjestämisestä ja kehittämisestä.

http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lastensuojelu/lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelmat/Sivut/default.aspx

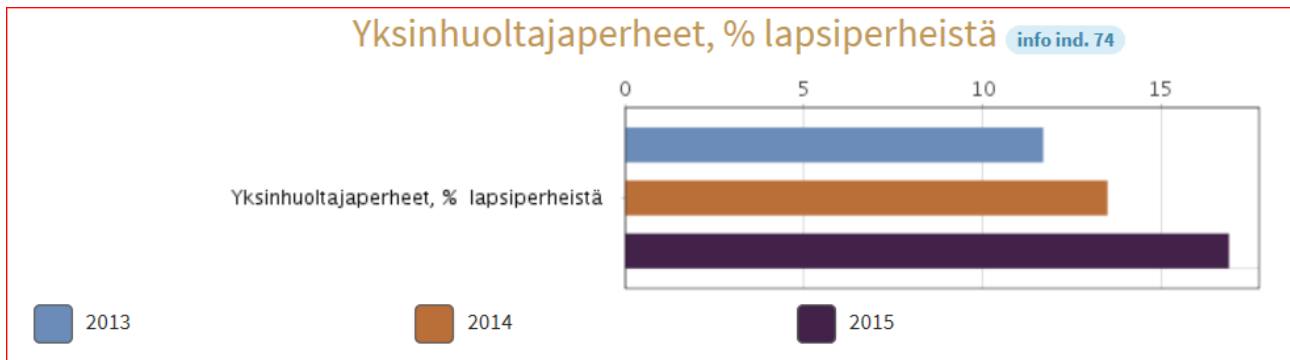
Lisätietoja lastensuojelun valtakunnallisesta kehityssuunnasta mm. Sosiaali- ja terveysministeriön raportissa
Toimiva lastensuojelu. Selvitystyöryhmän loppuraportti.

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf

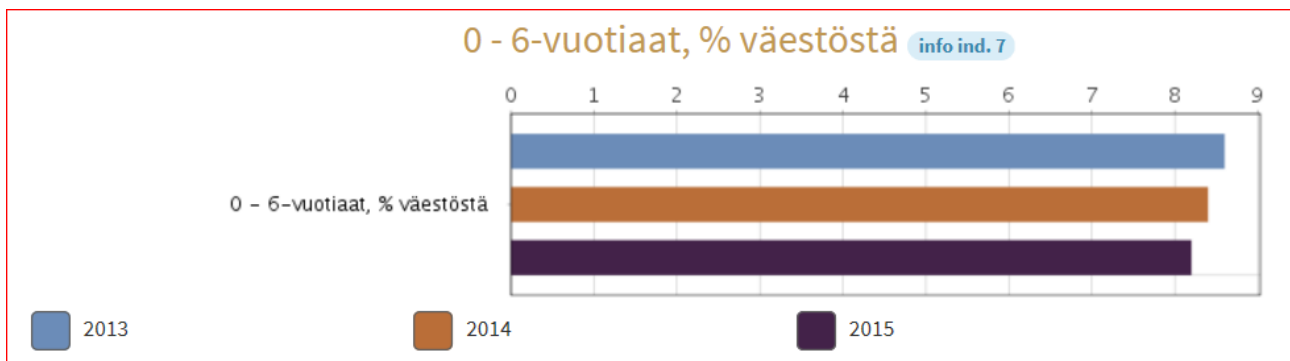
LIITE 1

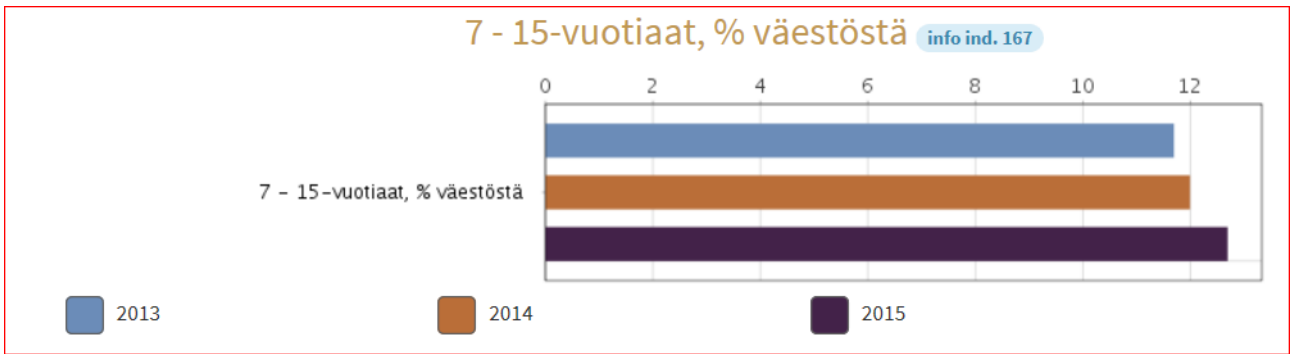
TAULUKKO 4. Lapsiperheiden osuus perheistä. SotkaNet

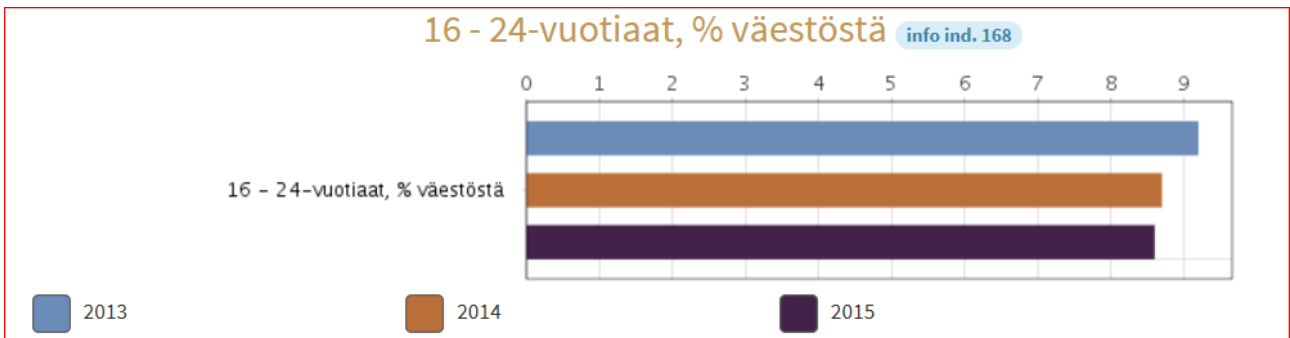
TAULUKKO 5. Yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä. SotkaNet

TAULUKKO 6. 0-6-vuotiaiden osuus väestöstä. Sotka.Net

TAULUKKO 7. 7-15-vuotiaiden osuus väestöstä. SotkaNet

TAULUKKO 8. 16-24-vuotiaiden osuus väestöstä. SotkaNet